

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

НАУКА МАЙБУТНЬОГО

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ СТУДЕНТІВ,
АСПІРАНТІВ ТА МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

Випуск 1(13), 2024

Мукачево

*Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого
засобу масової інформації КВ №23347-13187Р*

Переєстрований у 2024 році, ідентифікатор медіа R30-04573

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет
Науково-методичною радою Мукачівського державного університету
(Протокол №4 від 16.04. 2024 р.)

Головний редактор:

Гоблик Володимир Васильович – доктор економічних наук, професор, Заслужений економіст України, перший проректор, Мукачівський державний університет

Заступник головного редактора:

Молнар Тетяна Іванівна – голова Наукового товариства студентів, аспірантів, молодих вчених, Мукачівський державний університет

Відповідальний секретар: Мовчан К.М., Мукачівський державний університет

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Кабаций Василь Миколайович – к. ф-м. н., доцент;

Кобаль Василь Іванович – к. пед. н., професор, проректор з науково-педагогічної роботи;

Козарь Оксана Петрівна – д-р. т. н., академік Української технологічної академії (м. Київ), професор кафедри інженерії, технологій та професійної освіти;

Корнієнко Інокентій Олексійович – д-р. психол. н., професор;

Лужанська Тетяна Юрївна – к. географічних наук, доцент;

Малець Олександр Омелянович – д-р. і. н., професор;

Мілашовська Ольга Іванівна – д-р. е. н., професор, завідувач кафедри готельно-ресторанної та музейної справи;

Моргун Алла Володимирівна – к. філол. н., доцент, декан гуманітарного факультету;

Попович Наталія Михайлівна – д-р. пед. н., професор, завідувач кафедри музичного мистецтва;

Прокопович Лідія Сигізмундівна – к. філол. н., доцент, завідувач кафедри філологічних дисциплін та соціальних комунікацій;

Проскура Володимир Федорович – д-р е. н., професор;

Реслер Марина Василівна – д-р е. н., професор, академік Академії економічних наук, декан факультету економіки, управління та інженерії;

Стегней Маріанна Іванівна – д-р. е. н., професор кафедри економіки та фінансів;

Теличко Наталія Вікторівна – д-р. пед. н., професор кафедри англійської мови, літератури з методиками навчання;

Товканець Ганна Василівна – д-р пед. н., професор, завідувач кафедри теорії та методики початкової освіти;

Фізеші Октавія Йосипівна – д-р. пед. н., професор кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту;

Черепаня Наталія Іванівна – к. пед. н., доцент, завідувач кафедри дошкільної та спеціальної освіти;

Черничко Тетяна Вікторівна – д-р. е. н., професор, завідувач кафедри економіки та фінансів.

Отже, для сучасного інженера важливим є комплексний погляд на його діяльність та застосування знань із різних наук у своїй сфері, зокрема такої природничої дисципліни як хімія, яка дозволяє не лише застосовувати ці знання в процесі виготовлення нових виробів, а й контролювання екологічної складової цього процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Комарова Н. І. Хімічна компетенція як компонент професійної готовності майбутніх інженерів. *Фундаментальні дослідження*. 2012. С. 44-47.
2. Сучасна хімія – потужний фактор науково-технічного прогресу. URL: <https://kpi.ua/1137-2>.
3. Данченко Ю. М. Хімічна компетентність та її роль у формуванні професійного інженера. *Актуальні питання природничо-математичної освіти*: зб. наук. праць. Суми, 2014. С. 9–13.
4. Асєєва І. В. Методологічні засади формування професійної культури майбутніх інженерів. *Слобожанський гуманітарій – 2015*: вісник виставково-музейного центру. Харків: ХНТУСГ, 2015. Вип. 2. С. 171-178.
5. Указ президента України про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>. (дата звернення: 30.09.2019)

УДК 159.955:165.2:130.123(045)

Одошевський О.С.

здобувач вищої освіти ОС Бакалавр
спеціальність 131 «Прикладна механіка»
Мукачівський державний університет

Малець О.О.

доктор історичних наук, професор кафедри
готельно-ресторанної та музейної справи
Мукачівський державний університет

МИСЛЕННЯ ЯК ВИЩА ФОРМА ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЇЇ ВІДОБРАЖЕННЯ В СВІДОМОСТІ ЯК СФЕРИ ЛЮДСЬКОЇ ДУХОВНОСТІ

У статті розглядається свідомість як унікальна для кожної особистості здатність до пізнання себе та довкілля

Ключові слова: свідомість, пізнання, розвиток, інформація, особистість

The article considers consciousness as a unique ability for each individual to know oneself and the environment

Key words: consciousness, cognition, development, information, personality

Починаючи з народження людина починає великий процес, який буде тривати все її життя - це пізнання цього світу. Завдяки своїм органам чуття вона пізнає довкілля, в процесі виховання батьками здобуває для себе нові відкриття,

знання, досвід, комунікує з іншими людьми спочатку за допомогою емоцій, згодом мовою. В закладах дошкільної, початкової та середньої освіти починає процес здобування нових знань, спілкування з однолітками. Не існує таких людей, які б абсолютно однаково сприймали цей світ, бодай щось в їхніх поглядах має відрізнятись. Тому що кожна особистість – унікальний внутрішній світ, який не схожий на всі інші. Таким чином проходячи крізь етапи свого життя формується особистість, її думки, погляди, переконання. її світогляд.

Людина як істота, що володіє найскладнішими проявами психіки, є носієм свідомості [1]. Свідомість – це складний процес, що дає людині здатність сприймати та обробляти інформацію про себе, інших людей, та всього що її оточує, усвідомлювати свої емоції, думки, бажання, мотивації і потреби.

Свідомість як категорія філософії та психології традиційно розглядається науковцями. Зародження цих ідей почалося ще в античності, коли сформувались два філософські напрямки - ідеалізм та матеріалізм. З точки зору першого - ідеалізму - свідомість трактується як власне людська форма психіки, початок і умова буття, матеріалісти розглядають свідомість як результат відображення людиною дійсності, продукт пристосування та активного ставлення до буття. Однак щодо більш точної інтерпретації цього поняття виникає величезна кількість невирішених питань, тому вивчення та трактування поняття свідомості і по сьогодні залишається відкритою таємницею [1].

Людський інтелект вражає своєю красою та могутністю, невичерпністю та універсальністю. В цілому якісні особливості людського інтелекту окреслюють терміном свідомість, тому питання про сутність свідомості, її виникнення та можливості століттями хвилювало кращих представників людства, надихало на пошук та творчі злети. Музика, поезія, усе мистецтво, наукові розвідки глибин суцього та інші напрями інтелектуальної діяльності прагнуть розкрити можливості людської свідомості та неповторно-чарівний внутрішній світ людини. Перші уявлення про свідомість виникли у прадавні часи, коли люди дійшли висновку, що процеси, які відбуваються в їх світогляді, відмінні від процесів природи, що їхнє бачення світу, а відповідно і місце в ньому в кожного відрізняється. Упродовж тисячоліть людство шукало відповідь на запитання, у чому полягає сутність свідомості, як вона виникає, від чого залежать її можливості та інше. У наш час свідому діяльність людини вивчають фізіологія, медицина, психологія, кібернетика та деякі інші науки. Найперші складності розуміння та вивчення свідомості пов'язані значною мірою з тим, що ми не можемо спостерігати явищ свідомості безпосередньо, чуттєво, не можемо їх вимірювати, досліджувати за допомогою різноманітних приладів. Наприклад, відомий американський нейрофізіолог Я. Прибрам писав, що ні на якому рівні

наукового дослідження мозку людини не фіксується те, що ми називаємо думкою, хоча мозок узагалі не можна досліджувати інакше, ніж виходячи із тези, що він є орган думки та свідомості. За допомогою розуму людина здатна ніби бачити те, що насправді, у наявному вигляді не існує. Наприклад, каменярь бачить у камені майбутній виріб, інженер у металі – майбутню деталь. Коли ми тримаємо перед собою текст, то бачимо світлу поверхню з позначками, але вбачаємо за цим щось принципово інше. Це доступно лише для людини, обдарованої свідомістю. Функціонування свідомості пов'язане з особливим предметним змістом реальності, який чуттєво нам не наданий, а вироблений на основі досвіду діяльності в історичному процесі соціально-культурного життя [2. с.288-289].

Свідомість має такі основні функції :

1. Інформативна: забезпечення людини інформацією про стан та процеси дійсності.
2. Пізнавальна: отримання знань у вигляді предметних характеристик дійсності.
3. Творча: перетворення знань та інформації за допомогою мислення, інтуїції, уяви, фантазії.
4. Оціночна: визначення на основі ідеальних еталонів, норм, правил, ступеня значущості тих чи інших явищ.
5. Організаційно-вольова: зосередження духовних та фізичних сил на досягненні мети.
6. Самовиховна: свідоме прагнення організувати життя людини згідно з вищими духовними цінностями.

Дійові можливості свідомості виявляються в її функціях, єдність яких урешті-решт і забезпечує людині особливий спосіб буття. У скороченому, проте сфокусованому варіанті виділяють три основні функції свідомості: пізнавальну, самосвідомості та творчу. І дійсно, в них знаходять своє виявлення всі основні можливості свідомості. Особливість філософського аналізу свідомості полягає у розкритті її буттєвих коренів, найважливіших ознак, властивостей та функцій. Всі ці проблеми досить часто ставляться в залежність від історичного аналізу свідомості, а останній передбачає визнання того, що свідомість колись виникає та зазнає певних змін в процесі розвитку суспільства. Тому до філософських проблем свідомості належить насамперед проблема її походження; це повинно бути зрозумілим у загальному плані хоча б тому, що ми досить часто, намагаючись дещо зрозуміти, шукаємо його корені, тобто звертаємося до питання про його походження. Сучасна філософія не може дати остаточного і безсумнівного розв'язання цієї проблеми, але наявні на сьогодні авторитетні концепції походження свідомості допомагають цю проблему висвітлити і

багато чого зрозуміти в її розв'язанні [2. с.291].

Можна виділити декілька основних концепцій, які намагаються пояснити походження свідомості:

1. Релігійна.
2. Інформаційного поля.
3. Суспільної праці.
4. Дуалістична.
5. Еволюції.
6. Субстанційна.

Релігійна концепція стверджує, що свідомість людини є божим даром: створюючи людину, Бог «вдихнув у неї дух живий», наділивши, таким чином, людину часткою божественного світла. Дану концепцію не можна вважати ідеальною через те, що вона залишає поза розглядом зв'язок свідомості із людським організмом, соціальною історією. Окрім того, вона пояснює не походження свідомості, а лише те, що вона притаманна людині. Концепція єдиного інформаційного поля: свідомість є одним із проявів дії єдиного світового інформаційного поля, тобто усі процеси світу супроводжуються обміном інформацією. Але недоліком є те, що ця концепція не здатна пояснити складності реального функціонування свідомості, у тому числі єдність свідомості людських почуттів, переживань, прагнень до вищого та кращого. Концепція походження людської свідомості внаслідок розвитку праці: людина і свідомість формуються по мірі розвитку суспільної праці. Але нажаль «трудова теорія» не пояснює, чому при наявності «праці із знаряддями» історичний процес формування свідомості був відсутній, або загальмований на дуже тривалий час. Дуалістична концепція: в основі всіх світових процесів лежать два начала: матеріальне і духовне. Свідомість є виявленням духовного начала. Концепція еволюції: свідомість є результатом поступового розвитку живих організмів або форм відображення дійсності. Дану концепцію не можна вважати ідеальною через те, що вона не пояснює інформаційних можливостей людського розуму і спрямованості самої еволюції до людини, мислення. Субстанційна концепція: намагається подати свідомість як конкретне, на рівні людини виявлення вихідної засади світу – духу, або світового розуму. Але і ця концепція ставить перед нами низку складних питань: наприклад, субстанційні характеристики за самою своєю якістю повинні бути найпершими, а, значить, найпопулярнішими, проте, свідомість тримається на постійному внутрішньому зусиллі. Отже, перегляд основних концепцій походження свідомості дозволяє зробити висновок про те, що жодна з них не може пояснити усіх складностей свідомості як явища людського буття, проте вони виділяють та акцентують справді дуже важливі риси свідомості [3. с.21].

Сама ж свідомість поділяється на індивідуальну та суспільну. Індивідуальна свідомість – сприйняття дійсності конкретною особистістю. Вона перш за все характеризується самосвідомістю. Суспільна ж свідомість – це сукупність сформованих або нав'язаних з часом думок, притаманних певному соціальному середовищу. Формами суспільної свідомості є політична, правова, моральна, релігійна, філософська, наукова, соціальна тощо. Як індивідуальна так і колективна думка формується завдяки мисленневим операціям, здійснюваним при розпізнаванні явищ в розумових актах будь-якої складності – аналіз, синтез, порівняння, аналогія, класифікація та систематизація. Аналіз – мислене розділення предмета на частини – дозволяє уявити його властивості, виділити основні з них, порозуміти спосіб їх узгодження в даному предметі. Синтез – це розумова операція, за посередництвом якої окремі ознаки і сторони предмета поєднуються в ціле. Порівняння являє собою співставлення предметів і потребує в якості своєї умови наявності у них таких ознак, які б давали можливість поставити ці предмети поруч. Проте порівняння вимагає аналогії – операції з виявлення подібних рис предметів, і навпаки, аналогія передбачає порівняння. Класифікація – розподіл предметів за їх основними характеристиками на класи – групи подібних явищ, тобто таких, які мають аналогічні механізми дії, устрій, походження та ін., у залежності від того, який параметр класифікації беремо за основу. Систематизація – це дія з осмислення того, в якій саме спосіб зв'язані між собою предмети, частинами якого спільного і більш складного утворення вони є, які функції в ньому виконують на правах елементів. Коли для здійснення синтезу беруться не просто частини, а такі суттєві ознаки, що визначають якісну своєрідність предмета, даного роду синтез стає поняттям – формою узагальнення, яка є дієвою для всіх подібних предметів і єдиною для соціальної спільноти, яка з цими предметами має справу. Єдність практичного досвіду і самого ходу думки від образу до поняття, є передумовами поняття як загальноживаної і при цьому логічно концентрованої форми мислення. Очевидно, що на всіх етапах мислення про даний предмет задіяні всі операції розуму, які поступово відриваються від безпосереднього погляду на нього і спрямовуються на вже виділені думкою сторони, властивості, аж до граничних узагальнень стосовно предметної дійсності. Саме абстрактне мислення вирізняє людину з-поміж тварин. Здійснення все більш складних форм аналізу і синтезу дозволяє людині створювати нове середовище свого буття, спрямовувати думку на існуючі образи, інформацію, саму думку [4. с.109-110].

Структурність свідомості значною мірою має досить умовний характер тому, що елементи свідомості тісно пов'язані один з одним. Однак за всієї умовності у свідомості можна вирізнити такі три елементи. Першим елементом

є знання. Це головний компонент, ядро свідомості, засіб її існування. Знання – це розуміння людиною дійсності, відображення її у вигляді усвідомлених чуттєвих і абстрактних логічних образів. Завдяки знанням людина може «охопити», осмислити все те, що її оточує і становить предмет пізнання. Знання зумовлює такі властивості свідомості, як спроможність через предметну діяльність цілеспрямовано «творити світ», передбачати хід подій, проявляти творчу активність. Інакше кажучи, свідомість – це ставлення до дійсності у формі знань з урахуванням потреб людини. Другим важливим елементом структури свідомості є емоції. Людина пізнає навколишній світ не з холодною байдужістю, а з почуттям задоволення, ненависті або співчуття, захоплення або обурення. Вона переживає те, що відображає. Емоції або стимулюють, або загальмовують усвідомлення індивідом реальних явищ дійсності. Свідомість як філософська проблема сприйняття світу може осліпити, породити ілюзії, видати бажане за дійсне. Деякі, особливо негативні, емоції чинять опір збереженню ясності розуму. Почуття страху, наприклад, стає перешкодою на шляху усвідомлення людиною того, що відбувається. Вищим рівнем емоцій є духовні почуття (наприклад, почуття любові), які формуються внаслідок усвідомлення зв'язків особи з найсуттєвішими соціальними та екзистенціальними цінностями. Почуття характеризуються предметним змістом, постійністю, незалежністю від наявної ситуації. Емоційна сфера має значний вплив на всі прояви свідомості людини, виконує функцію основ діяльності. Третім структурним елементом свідомості є воля. Воля – це усвідомлене цілеспрямоване регулювання людиною своєї діяльності. Це здатність людини мобілізувати і спрямовувати свої психічні та фізичні сили на досягнення мети, на розв'язання завдань, що постають перед її діяльністю і вимагають свідомого подолання суб'єктивних і об'єктивних труднощів та перешкод. Виготовлення знарядь людиною – це перша і найголовніша школа формування волі. Воля й мета взаємодоповнюють одна одну. Без волі не можна досягти мети; без доцільної діяльності немає волі. Воля – це усвідомлені прагнення та спонукання до дії. Однак для людини характерні і неусвідомлені спонукання. Іноді буває так, що людина кудись поривається, а куди і навіщо – сама не знає. Така підсвідома регуляція залишилася від тварин. Слід також наголосити і на такому елементі, що входить до структури свідомості, як мислення. Мислення – це процес пізнавальної діяльності індивіда, який характеризується узагальненим та опосередкованим відображенням дійсності. Цей процес завершується створенням абстрактних понять, суджень, які являють собою відображення суттєвих, закономірних відношень речей на основі відомого, відчутного на дотик, почутого і т. ін. Завдяки розумовій діяльності ми проникаємо в невидиме, у те, що не сприймається на дотик і що не можна

почути. Мислення дає нам знання про суттєві властивості, зв'язки і відношення. За допомогою мислення ми здійснюємо перехід від зовнішнього до внутрішнього, від явища до сутності речей, процесів. До структури свідомості належать також увага та пам'ять. Увага – це форма психічної діяльності людини, що виявляється в її спрямованості та зосередженості на певних об'єктах. Пам'ять – це психічний процес, який полягає в закріпленні, збереженні і відтворенні інформації в мозку. Основними елементами пам'яті є запам'ятовування, збереження, відтворення й забування. У суб'єктивній реальності людини має місце така важлива підструктура, як самосвідомість. Самосвідомість – це усвідомлення людиною себе як особистості, усвідомлення своєї здатності приймати самостійні рішення і вступати на цій підставі у свідомі відносини з людьми та природою, нести відповідальність за прийняті рішення й дії. Інакше кажучи, це цілісна оцінка самого себе, свого морального обличчя, власних знань, думок, інтересів, ідеалів, мотивів поведінки, дій, моральних властивостей та ін.; за допомогою самосвідомості людина реалізує ставлення до самої себе, здійснює власну самооцінку як мислячої істоти, здатної відчувати. У цьому разі об'єктом пізнання для суб'єкта є він сам і його свідомість. Отже, людина – самооцінююча істота, яка без цієї характеристичної дії не змогла б визначити себе і знайти своє місце в житті. Розуміння людиною свого внутрішнього стану, її здатність до самоконтролю приходить не одразу. Самосвідомість, поряд із такими духовними елементами особистості, як світогляд, здібності, характер, інтереси, формується під впливом соціального середовища. Середовище потребує від особистості контролю над своїми діями і відповідальності за їх результат. Рівень свідомості значною мірою залежить від того, які вимоги ставляться перед особою і які соціальні цінності культивуються в даному середовищі. Основною вимогою тут виступає те, що людина сама повинна контролювати свої дії і відповідати за їх наслідки [5. с.148-150].

Уся людська поведінка, усі сфери діяльності та спілкування людини так чи інакше мають свідомий, цілеспрямований характер. Без свідомості — вищої форми психічної активності людини як суспільної істоти, принципово здатної до інтелектуального осягнення та подвоєння світу, – уявити собі образ людини від самих його витоків і впродовж усієї багатовікової історії неможливо. Завдяки свідомості відбувається перетворення і осягнення дійсності як уявлень, думок, ідей, що об'єктивуються через мову та інші знакові системи у тілі культури. Нормальне людське суспільство – це суспільство соціального партнерства, яке реалізується через багаторівневу структуру постійно діючої суспільної комунікації. Людське буття не може бути нічим іншим, як співбуттям людей. Тому спілкування, комунікативна сфера належать до

фундаментальних вимірів світу людини. Міжлюдські стосунки багатопланові: рольові, діалогічні, екзистенційні, нормативно-етичні. Для адекватного розуміння міжлюдських стосунків важливе значення має методологічний інструментарій комунікативної філософії і пов'язаної з нею етики відповідальності. Люди не можуть існувати без спілкування та взаємодії. У цьому – суттєва ознака буття. Лише у комунікації людина може стати особистістю, відчутти й реалізувати свою неповторність у світі. Проте досить часто комунікація між людьми наповнюється тим, що приводить нас до переживання самотності. Людина може відчувати як зовнішню, так і внутрішню самотність. Ці відчуття є наслідком перебування в зовнішній чи внутрішній самотності. Зовнішньою можна вважати самотність, яка є результатом випадкової суперечності людини і соціального середовища. Зовнішня самотність передусім є результатом випадку катастрофи, що фізично відокремлює людину від інших людей, викидаючи за межі соціуму. Але зовнішня самотність може бути і наслідком. В цьому разі відбувається психологічне відокремлення людини від інших людей. І фізична, і психологічна форми зовнішньої самотності близькі тим, що їхні причини виступають стихійно-зовнішніми відносно людини. Можливість вийти за межі зовнішньої самотності зводиться до специфічної "техніки безпеки", яку можна сформулювати у вигляді усталених загальних правил, що не залежать від неповторної специфіки особистості. На відміну від зовнішньої, внутрішня самотність виступає результатом суперечності людини з собою, яка призводить до втрати та пошуку самототожності й уже на цій основі – до суперечності людини та суспільства. Та саме суперечність людини з собою, породжуючи внутрішню самотність, може стати передумовою дійсного розв'язання суперечності людини та суспільства. Внутрішня самотність постійно породжується відкритістю особистісного буття людини. У кожен наступний момент часу особистість стає іншою. Суперечність між попереднім та наступним станами людської особистості, а також між різними вимірами її буття і є фундаментальною передумовою внутрішньої самотності. Розв'язанням цієї суперечності виступає знайдення особистісної самототожності, у межах якої концентруються та розгортаються всі унікальні можливості саме цієї людини і яка заперечує самототожність безособову – таку, що виявляється тільки через причетність до колективу. Особистісна самототожність розвивається лише у просторі внутрішньої самотності й лише через неї людина виходить до глибинного спілкування зі світом інших людей. Навпаки, зовнішня самотність не означає кризи самототожності; вона не породжується нею і може тільки посилити її. Зовнішня самотність долається виходом до нового кола спілкування, внутрішня – лише самовдосконаленням, опануванням новими

виявами самототожності. Вихід за межі зовнішньої самотності може відбуватися завдяки загальним психологічним рекомендаціям; внутрішня самотність не підвладна ніяким загальним рекомендаціям, вихід із її простору та часу є завжди унікальним і потребує неповторно-творчого зусилля. У свідомості й самосвідомості знаходить своє вираження духовність людини, її особистісний світ, неповторність індивідуальності, яка є носієм специфічних поглядів, переживань, спонукальних мотивів. Відтак свідомість та самосвідомість завжди вплетені у світ людської суб'єктивності, є її відбитком і сфокусованим виявом. Людська ж суб'єктивність містить в собі все багатство внутрішнього світу людини, різнобарв'я і глибину її інтелекту, волі та почуттів. Свідомість і самосвідомість є передумовами людської самовизначеності, індивідуальної особистості та особистісного самоствердження [6. с.243-282].

Отже свідомість має вирішальне значення в будь-якій сфері людської діяльності. Завдяки ній ми маємо можливість мислити, міркувати, усвідомлювати себе як частину світу, вільну та незалежну особистість. Вдосконалювати себе, свою поведінку і взаємовідносини з навколишнім світом, розвиватись насолоджуватись життям усвідомлюючи кожную дрібничку, що трапляється в житті. Формувати та досягати своїх цілей, планів, мати свої чіткі переконання та думку стосовно певних об'єктів чи явищ дійсності. Мати свої сфери інтересів. Здобувати нові знання втілювати їх у нові винаходи. Розвивати свої навички спілкування для вдалої комунікації з іншими людьми, як невід'ємної частини нашого існування. Проте головне дотримуватись дуже важливого в сучасності балансу – внутрішнього та зовнішнього світу. Людина не має повністю замикатись в собі, оскільки є соціальною істотою та, звісно, потребує спілкування, але при цьому не повинна повністю занурюватись в зовнішній світ забуваючи про себе. «Золота середина» а саме баланс між цими двома світами є дуже важливим. Людина має любити та поважати себе та суспільство і проводити час як сама з собою, так і з іншими людьми щоб бути по справжньому щасливою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Поняття про свідомість, її особливості та функції. URL: <https://pidru4niki.com/17530607/psihologiya/svidomist>. (дата звернення вересень 2016)
2. Філософія: курс лекцій: навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти. 2-е видання. Львів: "Новий світ-2000", 2002. 544 с.
3. Стаюра М. Проблема походження свідомості. *Природничі та гуманітарні науки. Актуальні питання*: матеріали VIII студентської науково-технічної конференції, 20-21 квітня 2005 року Тернопіль: ТДТУ, 2005. С. 21.
4. Філософія: підручник для студентів і курсантів вищих закладів освіти/ авт. кол.; за ред. О. В. Рябініної, Л. І. Юрченко. Київ: Видавництво Іванченка І.С., 2021. 286 с.
5. Данильян О. Г., Тараненко В. М. Філософія: підручник. 2-ге вид., допов. і переробл. Харків: Право, 2012. 312 с.

ЗМІСТ

ГУМАНІТАРНІ ТА СУСПІЛЬНІ НАУКИ		
Білей Є.В.	МОВЛЕННЄВА КУЛЬТУРА ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК ПРЕДМЕТ ВІТЧИЗНЯНИХ НАУКОВИХ СТУДІЙ	3
Брижак Р.В. Кас'яненко О. М.	ПРОФЕСІЙНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО – НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА СТРАТЕГІЙ ВИКЛАДАННЯ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ ЗАКЛАДІ	7
Кузьма-Качур М. І. Герич А. А.	КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ	11
Вегеш О.В.	ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙ НА ЕТАПІ ДОШКІЛЬНОГО ДИТИНСТВА	17
Кузьма-Качур М. І. Гулько І. В.	ПРОЄКТ ЯК ФОРМА МІЖПРЕДМЕТНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ПРИ ВИВЧЕННІ КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»	21
Гусак О.-Е. В. Веремчук О. В.	ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗБЕРІГАННЯ ДОКУМЕНТІВ У ДЕРЖАВНИХ АРХІВАХ	25
Іванова В.В. Вакій А.В.	ОСВІТНЬО-РОЗВИВАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ LEGO-ТЕХНОЛОГІЇ У РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	30
Іванова В.В. Русин А.І.	ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОЇ ЧУЙНОСТІ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	34
Іванова В.В. Фельдеші К.Т.	ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА СТРУКТУРА ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ ДОШКІЛЬНИКІВ ДО ІСТОРІЇ ПРЕДМЕТНОГО СВІТУ	40
Калитич Н.В.	ФОРМУВАННЯ ІГРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДИТИНИ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА	45
Коваль А.В. Пинзеник О.М.	ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	48
Лемак Т. В. Молнар Т. І.	ПЕДАГОГІКА ПАРТНЕРСТВА: СУТНІСТЬ, ПРИНЦИПИ	51
Микуліна А. К. Вегеш О. В., Фечка К. Р.	ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ У ДОШКІЛЬНИКІВ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ	55
Микуліна А. К. Бучелла М. І. Дем'янчук В.М.	РОЗВИТОК ХУДОЖНЬО-ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ІНТЕГРАЦІЇ РІЗНИХ ВИДІВ МИСТЕЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	59
Одошевський О.С. Козарь О.П.	ВАЖЛИВІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ У ГАЛУЗІ ІНЖЕНЕРІЇ ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧНИХ ЗНАНЬ З ХІМІЇ	63
Одошевський О.С. Малець О.О.	МИСЛЕННЯ ЯК ВИЩА ФОРМА ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЇЇ ВІДОБРАЖЕННЯ В СВІДОМОСТІ ЯК СФЕРИ ЛЮДСЬКОЇ ДУХОВНОСТІ	67

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>